

Юлія Павлюченко

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарського права
Донецького національного університету
імені Василя Стуса
(м. Вінниця, Україна)
Pavluchenko@donnu.edu.ua

УДК 349:422

ЗАВДАННЯ І ЗАСОБИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО РИНКУ

АНОТАЦІЯ. Ефективне функціонування аграрного ринку забезпечує не тільки приватні інтереси виробників і покупців сільськогосподарської продукції, а й сприяє задоволенню публічних інтересів, зокрема, має значення для сталого розвитку сільських територій, забезпечення розвитку аграрного сектору економіки і продовольчої безпеки держави. З огляду на певні особливості, притаманні як сільськогосподарській продукції, так і її виробникам, аграрний ринок об'єктивно потребує державного регулювання. Саме завдання і засоби державного регулювання потрібно розглядати визначальними для цього ринку.

Мета статті полягає у конкретизації на сучасному етапі завдань і засобів державного регулювання аграрного ринку.

У процесі дослідження проаналізовано низку законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, із яких очевидно, що на державному рівні має місце розуміння незадовільного стану аграрного ринку та намагання держави вживати заходів для покращення ситуації, зокрема через закріплення у нормативно-правових актах шляхів і способів вирішення проблем. З урахуванням того, що впровадження цих способів покладається передусім на відповідні органи державної влади, органи місцевого самоврядування, то їх можна вважати завданнями державного регулювання аграрного ринку.

На підставі аналізу Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2021 р. та проекту однойменної Програми конкретизовано завдання державного регулювання аграрного ринку на сучасному етапі. При цьому обґрунтовано, що окреслені завдання відповідають короткостроковим (отримання прибутку сільськогосподарськими виробниками з одночасним врахуванням інтересів покупців продукції) і довгостроковим (сталій розвиток сільських територій, забезпечення продовольчої безпеки держави) пріоритетам розвитку аграрного ринку. Проведений аналіз засобів державного регулювання господарської діяльності, закріплених у ст. 12 Господарського кодексу України, дає змогу зробити висновок, що досягнення зазначених завдань можливе завдяки вдалому поєднанню цих засобів державного регулювання.

Ключові слова: аграрний ринок; державне регулювання; завдання державного регулювання; засоби державного регулювання.

© Юлія Павлюченко, 2018

Аграрний ринок не тільки забезпечує рух сільськогосподарської продукції, а й впливає на доходи її виробників, певною мірою визначає структуру сільськогосподарського виробництва, є одним із чинників, від якого залежить розвиток інших складових аграрного сектору зокрема і сталий розвиток сільських територій загалом.

Функціонування аграрного ринку неможливе без належного державного регулювання, яке зосереджується у певних завданнях і проявляється через відповідні засоби. Проте незадовільний сучасний стан вітчизняного аграрного ринку вказує на недостатню ефективність його державного регулювання.

Нормативно-правове підґрунтя державного регулювання аграрного ринку становлять положення Господарського кодексу України (далі – ГК України)¹, низки законів України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України. При цьому норми щодо державного регулювання аграрного ринку і, зокрема, завдання й засоби державного регулювання, містяться у нормативно-правових актах різної юридичної сили і значення, відповідно, не створюють цілісної системи завдань і засобів та не здійснюють єдиного регулюючого впливу на аграрний ринок.

Науковим розробкам правових проблем державного регулювання аграрного сектору присвятили свої праці В. Жушман, В. Єрмоленко, В. Семчик, В. Уркевич та ін. Питання державного регулювання аграрного ринку досліджували Є. Кирилюк, В. Мамчур, М. Покальчук та деякі інші науковці. Проте питання завдань і засобів державного регулювання аграрного ринку в умовах сьогодення, з урахуванням вибору європейського вектору розвитку потребує додаткового аналізу.

Метою дослідження є конкретизація на сучасному етапі завдань і засобів державного регулювання аграрного ринку.

Визначення аграрного ринку як сукупності правовідносин, пов'язаних з укладенням та виконанням цивільно-правових договорів щодо сільськогосподарської продукції міститься у ст. 2 Закону України "Про державну підтримку сільського господарства"².

Водночас теоретичне поняття аграрного ринку вміщує більший зміст. Так, В. Семчик пропонує визначати аграрний ринок як сферу товарного обміну, який (у межах, врегульованих законодавством про аграрні ринки) здійснюється між продавцями і покупцями (юридичні й фізичні особи, територіальні громади та держава) як товарообмін, що виникає на підставі попиту й пропозиції за результатами аграрного товаровироб-

¹ Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. URL: zakon.rada.gov.ua/Law/show/436-15 (дата звернення 12.04.2018).

² Про державну підтримку сільського господарства: Закон України від 24 червня 2004 р. № 1877-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 49. Ст. 527.

ництва у встановлених місцях і формах шляхом укладення та виконання договорів купівлі-продажу, інших цивільно-правових правочинів на добровільно узгоджених умовах і цінах та волевиявлення продавців і покупців³.

Аграрному ринку притаманна низка характеристик, яка об'єктивно зумовлює потребу його державного регулювання, а саме: залежність виробництва від природно-кліматичних умов та інших об'єктивних чинників, сезонність вироблення продукції рослинництва, різкі коливання цін, пов'язані з нерівномірними у часі пропозицією і попитом на цю продукцію, диспаритет цін на продукцію сільського господарства та засоби її виробництва тощо.

Уявлення про важливість розвитку аграрного ринку для сталого розвитку сільських територій на державному рівні сформувалося достатньо давно. Підтвердженням цього слугують положення Закону України "Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року"⁴, в якому розвиток ринків продукції сільського господарства і продовольства розглядається як напрям реалізації основних пріоритетів державної аграрної політики. На це також вказують положення низки указів Президента України, які спрямовані як на забезпечення розвитку сільських територій загалом, так і на становлення аграрного ринку зокрема, та актів Кабінету Міністрів України, зокрема програмного характеру.

Наприклад, значну увагу питанням аграрного ринку приділено у Державній цільовій програмі розвитку українського села на період до 2015 р. (далі – Програма 2015), затвердженій постановою Кабінету Міністрів України⁵.

У Програмі 2015 однією з причин виникнення проблем сільських територій вказано недостатній рівень розвитку інфраструктури аграрного ринку, тінізацію та монополізацію каналів реалізації сільськогосподарської продукції. Одночасно шляхи і способи розв'язання вказаних проблем: забезпечення формування ємності аграрного ринку шляхом виробництва вітчизняної сільськогосподарської продукції в обсязі, що гарантує продовольчу незалежність країни; створення інфраструктури внутрішнього аграрного ринку, збільшення обсягів біржової торгівлі, формування національної мережі оптових сільськогосподарських ринків, інформаційно-комунікативної мережі та активізація розвитку

³ В Семчик, "Теоретичні засади формування організаційних та правових інститутів аграрного ринку" в *Організаційно-правові проблеми розвитку земельного і аграрного ринків в Україні: наукові доповіді* (Ін-т держави і права ім В М Корецького НАН України 2007) 7.

⁴ Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18 жовтня 2005 р. № 2982-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 1. Ст. 17.

⁵ Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1158. *Офіційний вісник України*. 2007. № 73. Ст. 2715.

транспортного забезпечення; формування прозорих та ефективних каналів надходження продукції від виробника до споживача⁶.

Викликає інтерес структура розділу Програми 2015, який присвячений розвитку аграрного ринку. Зокрема, він включає 16 підрозділів, як-то: продовольча безпека та продовольча незалежність держави; розвиток рослинництва; землеустрій та державний земельний кадастр; охорона і підвищення родючості ґрунтів; екологізація сільськогосподарського виробництва; удосконалення системи моніторингу земель; меліорація земель; формування ринку земель сільськогосподарського призначення; розвиток тваринництва; ринок матеріально-технічних ресурсів та послуг; формування і розвиток інфраструктури аграрного ринку; державне регулювання аграрного ринку; гарантування безпечності та якості продовольства; підтримка доходів сільськогосподарських товаровиробників; формування агроекологічного іміджу України; розвиток організаційно-правових форм господарювання; розвиток зовнішньоекономічної діяльності⁷.

Це дає змогу зробити висновок про напрями державного регулювання, визначення у їхніх межах завдань, виконання яких можливе через застосування відповідних засобів державного регулювання.

Оскільки Програма 2015 була розрахована на період до 2015 р., то сьогодні вона втратила чинність, проте не менше половини її положень щодо аграрного ринку не вдалося реалізувати не тільки через брак коштів, а й із інших причин організаційного, економічного і правового характеру. Зокрема, таке широке коло складових, із яких не всі безпосередньо пов'язані й забезпечують розвиток аграрного ринку, розпорошує і знижує ефективність державного регулювання аграрного ринку.

Сучасний стан українського аграрного ринку залишається незадовільним. Він повною мірою не виконує функцій, які у науковій літературі традиційно на нього покладаються. Так, ефективно функціонуючий аграрний ринок покликаний виконувати стимулюючу, селективну, координаційно-управлінську, соціальну функції і функцію виявлення ринкових цін⁸. При цьому, на переконання І. Охрименка, державне регулювання відіграє вагомий роль у забезпеченні виконання таких функцій, як виявлення ринкових цін і стимулювання, часткову роль у соціальній та координаційно-управлінській функціях і протидіє виконанню аграрним ринком селективної функції⁹.

⁶ Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року (н 4).

⁷ Там само.

⁸ І Охрименко, 'Аналіз аграрного ринку на основі модельних підходів' (2011) 6 Інвестиції: практика та досвід 31.

⁹ Там само.

Розуміння незадовільного стану аграрного ринку має місце на державному рівні. Кабінет Міністрів України у Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2021 р. вкотре засвідчив про низький рівень самоорганізації та саморегулювання ринку сільськогосподарської продукції, недостатній рівень розвитку кооперативних та інших об'єднань сільськогосподарських товаровиробників; відсутність системного підходу до просування на зовнішньому ринку вітчизняної аграрної продукції; відсутність дієвих заходів із залучення господарств населення у ринковий механізм функціонування аграрного сектору¹⁰.

На реалізацію зазначеної Концепції Міністерство аграрної політики та продовольства України (далі – Мінагрополітики) із заінтересованими центральними органами виконавчої влади повинні розробити та подати Кабінетові Міністрів України проект Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2021 р. (далі – проект Програми 2021). Її розроблено¹¹, проте не прийнято.

Аналіз змісту проекту Програми 2021 дає змогу зробити висновки щодо її завдань. По-перше, до них віднесено: 1) створення умов доступу аграрної продукції (концепція “коротких продажів”) для модернізації та формування локальних аграрних ринків; 2) створення сучасної інфраструктури заготівлі та збуту продукції тваринництва шляхом часткового відшкодування вартості: ліній із виробництва готової продукції тваринництва, боєнь та пунктів заготівлі молока; техніки, обладнання та механізмів для тваринництва і птахівництва; 3) створення сучасної інфраструктури заготівлі та збуту плодоовочевої продукції й будівництва нових картопле- та овочесховищ шляхом часткового відшкодування їхньої вартості. Завдяки виконанню цих завдань Мінагрополітики очікує вихід на аграрний ринок малих сільськогосподарських виробників, які сьогодні створюють близько 45 % валового сільськогосподарського продукту й істотно впливають на якість життя у сільській місцевості та забезпечення внутрішньої продовольчої безпеки. Як зазначено у проекті Програми 2021, малі виробники стануть повноправними учасниками ринку сільськогосподарської продукції.

Другим програмним завданням потрібно назвати підтримку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та інших об'єднань виробників. Очікується, що це дасть змогу знизити виробничі, переробні, транспортні та експортні витрати, максимізувати ціни продажу сільсь-

¹⁰ Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2021 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1437-р. *Офіційний вісник України*. 2016. № 24. Ст. 960.

¹¹ Проект Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2021 року. URL: <http://www.aau.org.ua/uk/publications/web/226/> (дата звернення: 12.04.2018).

когосподарської продукції, а також запровадити практики справедливих і прозорих договірних відносин на ринку з метою встановлення ділових практик, адаптованих до глобальних викликів.

По-третє, завданням проекту Програми 2021, виконання якого сприятиме розвитку аграрного ринку, передбачено сприяння прозорості та розширенню експорту стратегічно визначених груп харчових продуктів і сировини на світові ринки, зокрема й на ринок Європейського Союзу (далі – ЄС). За цим напрямом планується здійснити наближення законодавства України до законодавства ЄС у сфері сільського господарства, включаючи вимоги до безпечності харчових продуктів, а також створення еквівалентної вимогам ЄС законодавчої бази щодо регулювання генетично модифікованих організмів (ГМО), виробництва органічної продукції, уніфікації вимог до якості та маркування алкогольних напоїв, показників якості молока та м'яса; сприяти широкому впровадженню постійно діючих процедур, заснованих на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках (НАССР), на потужностях харчової та переробної галузей; адаптувати законодавство у сфері санітарних та фітосанітарних заходів до вимог ЄС для отримання права експорту до країн торговельних партнерів, які визначають систему контролю ЄС. Також Мінагрополітики ставить завданням сприяти процедурі точкового відкриття ринку ЄС для підприємств, які можуть довести свою відповідність вимогам ЄС (молочні продукти, яловичина, свинина, баранина (ягнятина), м'ясо кролів та страусів); сприяти організації центрів підтримки експорту для надання консультацій із продажу товарів на зовнішньому ринку, дослідження ринку, визначення цільових ринків, організації семінарів, аналітичних матеріалів, юридичних консультацій; забезпечувати відстеження походження продукції тваринництва й відображення такої інформації у маркуванні; створити належну систему сертифікації органічної продукції; запровадити інформаційно-консультаційний супровід українських експортерів сільськогосподарської продукції. Очікується, що виконання цих завдань дасть змогу розширити експортні можливості виробників кінцевої продукції тваринного та рослинного походження із максимальною доданою вартістю, призначеною для кінцевого споживача.

Цілком очевидно, що основне виконання цих завдань, у разі прийняття Програми 2021, буде покладено на органи державної влади із залученням органів місцевого самоврядування. З урахуванням цього перераховані у проекті Програми 2021 завдання можна вважати завданнями державного регулювання аграрного ринку. Підсумовуючи, варто зазначити, що такі завдання полягають у сприянні: 1) створенню локальних

аграрних ринків та інфраструктури аграрного ринку; 2) створенню об'єднань сільськогосподарських товаровиробників у формі обслуговуючих кооперативів; 3) розширенню експорту сільськогосподарської продукції, встановлення вимог до безпечності та якості сільськогосподарської продукції і продуктів харчування, еквівалентних відповідним вимогам ЄС, запровадження інформаційно-консультаційного супроводу виробників сільськогосподарської продукції.

Доцільно, щоб завдання і засоби державного регулювання враховували принципи державного регулювання розвитку аграрного ринку, основними з яких, на думку М. Латиніна, мають бути пріоритетність та аграрний протекціонізм, системність і комплексність, передбачуваність та прозорість, зрозумілість й ефективність, екологічна доцільність¹².

Із викладеного можна зробити висновок, що положення проекту Програми 2021 загалом відповідають принципу пріоритетності, зрозумілості, екологічної доцільності, системності й комплексності способів і шляхів досягнення мети, яка полягає у створенні організаційно-економічних умов для ефективного соціально спрямованого розвитку аграрного сектору економіки України та підвищення його конкурентоспроможності. Натомість ефективність державного регулювання аграрного ринку можна буде оцінювати після виконання програмних положень.

Чітке формулювання завдань державного регулювання аграрного ринку є основою для вибору засобів державного регулювання та їх співвідношення, які повною мірою сприятимуть досягненню поставлених завдань.

Логічно, що засоби державного регулювання аграрного ринку базуються на засобах державного регулювання господарської діяльності, які закріплено у ст. 12 ГК України. Зокрема, основними засобами регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання є державне замовлення, ліцензування, патентування і квотування, технічне регулювання, застосування нормативів та лімітів, регулювання цін і тарифів, надання інвестиційних, податкових та інших пільг, надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій¹³.

У науково-практичному коментарі до ГК України під загальною редакцією А. Бобкової зазначено, що відповідно до поточних соціально-економічних потреб держава в особі своїх органів використовує низку організаційно-правових засобів, які спрямовані на оптимізацію господарської діяльності, встановлення нових або зміну існуючих правил ве-

¹² М Латинін, 'Теоретичні підходи щодо визначення механізму державного регулювання розвитку аграрного сектору економіки України' (2005) 2 Державне управління: теорія та практика <<http://www.pbuv.gov.ua/eJournals/DUTP/2005D2/txts/golus/05/maseu.puf>> дата звернення 12 Квітень 2018.

¹³ Господарський кодекс України (н 1).

дення господарювання, що є обов'язковими для виконання учасниками господарських відносин. При цьому перелік засобів державного регулювання, закріплений у ст. 12 ГК України, запропоновано класифікувати на економічні та адміністративні засоби, а також на засоби тарифного і нетарифного регулювання¹⁴.

Варто звернути увагу на те, що відповідно до ч. 3 ст. 12 ГК України:

Умови, обсяги, сфери та порядок застосування окремих видів засобів державного регулювання господарської діяльності визначаються цим Кодексом, іншими законодавчими актами, а також програмами економічного і соціального розвитку¹⁵.

З урахуванням наведених положень можна зазначити, що нині в законодавстві вже закріплено низку засобів державного регулювання аграрного ринку, зокрема й таких, що можуть бути використані для досягнення завдань, пропорованих у проєкті Програми 2021.

Загалом засоби державного регулювання аграрного ринку зосереджені у Законі¹⁶. Серед них потрібно назвати державне регулювання цін через запровадження системи інтервенційних заходів на визначені у ст. 3 об'єкти державного цінового регулювання, засоби державної підтримки у вигляді фінансової підтримки суб'єктів господарювання агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів, компенсації лізингових платежів та бюджетних дотацій для виробників продукції тваринництва, заходи з дерегуляції аграрного ринку. Певною мірою на розвиток аграрного ринку здійснюють вплив засоби державного регулювання, спрямовані на підтримку виробників окремих видів сільськогосподарської продукції (розділ VI Закону)¹⁷, які по суті є бюджетними дотаціями. Натомість податкові пільги для сільськогосподарських товаровиробників, зокрема з податку на прибуток та податок на додану вартість, зменшуються відповідно до внесених змін до Податкового кодексу України¹⁸.

Також до засобів державного регулювання аграрного ринку можна віднести технічні регламенти, стандарти, кодекси усталеної практики та технічні умови. Зокрема, відповідні засоби передбачені Законом України "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових

¹⁴ А Бобкова (ред), *Хозяйственный кодекс Украины: научно-практический комментарий* (Издатель ФЛ-П Вапнярчук Н Н 2008) 48.

¹⁵ Господарський кодекс України (н 1).

¹⁶ Про державну підтримку сільського господарства (н 2).

¹⁷ Там само.

¹⁸ Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 12.04.2018).

продуктів”¹⁹, іншими законами України. Також в Україні діють державні стандарти на певну сільськогосподарську продукцію, встановлено вимоги до реалізації сільськогосподарської продукції та продуктів харчування.

Серед засобів державного регулювання, які можуть бути доречними після прийняття проекту Програми 2021, можна назвати такі.

Для виконання завдання щодо сприяння створенню локальних аграрних ринків та розвитку інфраструктури аграрного ринку доцільно згадати Указ Президента України “Про заходи щодо забезпечення формування та функціонування аграрного ринку”²⁰, яким фактично закріплено заходи з формування локального рівня аграрного ринку та інституцій інфраструктури аграрного ринку. Сьогодні можна пропонувати взяти за основу положення цього Указу з метою вироблення сучасного бачення аграрного ринку локального рівня та його інфраструктури, розроблення національної програми та (або) регіональних програм розвитку аграрного ринку на цьому рівні, конкретизації організаційних, правових, фінансових та інших інструментів для її реалізації.

Для реалізації завдання щодо стимулювання створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів доцільно використати передусім такі засоби державного регулювання, які спрямовані на економічну підтримку новостворених сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, що й передбачено у проекті Програми 2021.

Завдання щодо сприяння розширенню експорту сільськогосподарської продукції неможливе без виконання завдання з установами вимог до безпечності та якості сільськогосподарської продукції і продуктів харчування, еквівалентних відповідним вимогам ЄС. Пропоновані проектом Програми 2021 способи виконання цього завдання загалом відповідають положенням Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, зокрема у частині технічних бар’єрів у торгівлі, санітарних і фітосанітарних заходів, частково митних питань і сприяння торгівлі (глави 3–5)²¹. Серед засобів державного регулювання, передбачених у ст. 12 ГК України, можуть бути використані такі як: технічне регулювання, застосування нормативів і лімітів, регулювання цін і тарифів та ін.²² Крім того, для

¹⁹ Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23 грудня 1997 р. № 771/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 19. Ст. 98.

²⁰ Про заходи щодо забезпечення формування та функціонування аграрного ринку: Указ Президента України від 6 червня 2000 р. № 767/2000. *Офіційний вісник України*. 2000. № 23. Ст. 931.

²¹ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Ст. 2125.

²² Господарський кодекс України (н 1).

виконання цього завдання необхідне проведення моніторингу вимог ЄС щодо регулювання ГМО, виробництва органічної продукції, вимог до якості та маркування продуктів харчування, показників якості молока та м'яса тощо, що у результаті дасть змогу встановити невідповідність національного законодавства і скоординувати роботу з його наближення до законодавства ЄС. Фактично така робота вже ведеться. Одним із прикладів може бути встановлення на законодавчому рівні вимог до виробництва органічної сільськогосподарської продукції.

Не менш важливим є виконання завдання із запровадження інформаційно-консультаційного супроводу виробників сільськогосподарської продукції, наприклад, щодо фітосанітарних вимог країн-імпортерів або проведення консультацій із представниками бізнесу щодо вирішення питань торгівлі на ринку ЄС та інших країн світу. Це може бути реалізовано завдяки активній участі відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які можуть виступати ініціаторами дослідження ринку, визначення цільових ринків, організації семінарів, аналітичних матеріалів, юридичних консультацій сільськогосподарських товаровиробників.

Крім того, керуючись положеннями ч. 3 ст. 12 ГК України проект Програми 2021 доцільно доповнити конкретними засобами державного регулювання, строками виконання і відповідальними за їх виконання особами.

Варто зазначити, що державне регулювання залежить від видів аграрного ринку. Так, виділяють організований (фактично, біржовий) та неорганізований аграрні ринки, за видами продукції (зерновий, плодоовочевий, курятини тощо). Аграрний ринок класифікують також і за іншими ознаками. Відповідно, для цих ринків можуть формулюватися конкретні цілі і цілком обґрунтованим буде активне використання певної сукупності засобів державного регулювання.

Сьогодні провадження національної державної аграрної політики і вибір засобів державного регулювання аграрного ринку або наповнення їх змістом неможливе без врахування зарубіжного досвіду і міжнародних зобов'язань України.

Наприклад, С. Майстро зазначає:

Державне регулювання аграрного ринку за кордоном являє собою складний механізм, що включає інструменти впливу на прибуток фермерів, структуру сільськогосподарського виробництва, аграрний і продовольчий ринок, соціальну структуру села, міжгалузеві й міжгосподарські відносини з метою створення стабільних економічних, правових, соціальних й екологічних умов для розвитку аграрного сектору, задоволення

потреб населення у продуктах харчування за соціально доступними цінами, розвиток сільських територій²³.

Потрібно зазначити, що у Програмі 2015 та у проекті Програми 2021 переважно реалізовано комплексний підхід і загальним об'єктом державного регулювання розглядаються сільські території загалом, а не окремо соціальна сфера села, сільськогосподарське виробництво, аграрний ринок та інші сфери. Тому можна стверджувати, що досягнення ефективності у державному регулюванні аграрного ринку позитивно вплине на розвиток сільських територій у цілому.

Висновки. Проведений аналіз завдань державного регулювання аграрного ринку дає змогу зробити висновок про те, що вони мають забезпечувати дві групи пріоритетів. До першої з них потрібно віднести забезпечення отримання прибутку сільськогосподарськими виробниками з одночасним врахуванням інтересів покупців продукції. Другу групу пріоритетів становлять забезпечення стійкої ефективності діяльності сільськогосподарських товаровиробників, багатоманітності їх організаційно-правових форм, сталого розвитку сільських територій і на більш глобальному рівні – забезпечення продовольчої безпеки. Також конкретизовано сучасні завдання державного регулювання аграрного ринку як сприяння: створенню локальних аграрних ринків та інфраструктури аграрного ринку; створенню об'єднань сільськогосподарських товаровиробників у формі обслуговуючих кооперативів; розширенню експорту сільськогосподарської продукції і запровадження інформаційно-консультаційного супроводу виробників сільськогосподарської продукції. Обґрунтовано, що досягнення цих завдань можливе завдяки вдалому поєднанню засобів державного регулювання господарської діяльності, закріплених у ст. 12 ГК України. При цьому завдання і засоби державного регулювання аграрного ринку доцільно конкретизувати у національних і регіональних програмах економічного й соціального розвитку.

REFERENCES

List of legal documents

Legislation

1. Hospodarskyi kodeks Ukrainy [Economic Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 16 sichnia 2003 r. № 436-IV. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15 (accessed: 12.04.2018) (in Ukrainian).

²³ С Майстро, 'Сутність та напрями державного регулювання аграрного ринку в зарубіжних країнах' <<http://academy.gov.ua/ej/ej3/txts/GALUZEVE/06-MAYSTRO.pdf>> дата звернення 12 Квітень 2018.

2. Kontsepsiia Derzhavnoi tsilovoi prohramy rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky na period do 2021 roku [The Concept of the State Target Program for Development of the Agrarian Sector of Economy for the Period till Year 2021], skhvalena rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy [Approved by Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine] vid 30 hrudnia 2015 r. № 1437-r. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2016. № 24. St. 960 (in Ukrainian).
3. Podatkovyi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 2 hrudnia 2010 r. № 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (accessed: 12.04.2018) (in Ukrainian).
4. Pro derzhavnu pidtryмку silskoho hospodarstva [On the Support of the Agricultural Industry by the State]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 24 chervnia 2004 r. № 1877-IV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2004. № 49. St. 527 (in Ukrainian).
5. Pro osnovni pryntsypy ta vymohy do bezpechnosti ta yakosti kharchovykh produktiv [On the Basic Principles and Requirements to Food Product Safety and Quality]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 23 hrudnia 1997 r. № 771/97-VR. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 1998. № 19. St. 98 (in Ukrainian).
6. Pro osnovni zasady derzhavnoi ahrarnoi polityky na period do 2015 roku [On the Basic Foundations of the State Agrarian Policy for the Period till Year 2015]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 18 zhovtnia 2005 r. № 2982-IV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2006. № 1. St. 17 (in Ukrainian).
7. Pro zakhody shchodo zabezpechennia formuvannia ta funktsionuvannia ahrarnoho rynku [On the Measures to Ensure the Forming and Functioning of the Agrarian Market]: Ukaz Prezydenta Ukrainy [Decree of the President of Ukraine] vid 6 chervnia 2000 № 767/2000. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2000. № 23. St. 931 (in Ukrainian).
8. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi tsilovoi prohramy rozvytku ukrainskoho sela na period do 2015 roku [On Approval of the State Target Program for Ukrainian Rural Development for the Period till Year 2015]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine] vid 19 veresnia 2007 r. № 1158. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2007. № 73. St. 2715 (in Ukrainian).
9. Proekt Derzhavnoi tsilovoi prohramy rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky na period do 2021 roku [Draft State Target Program for Development of the Agrarian Sector of Economy for the Period till Year 2021]. URL: <http://www.aau.org.ua/uk/publications/web/226/> (accessed: 12.04.2018) (in Ukrainian).
10. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony [The Association Agreement between Ukraine, on the One Part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and Their Member States, on the other Part] vid 27 chervnia 2014 r. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy*. 2014. № 75. St. 2125 (in Ukrainian).

Bibliography

Edited books

11. Bobkova A (red), *Khozyaystvennyy kodeks Ukrainy: nauchno-prakticheskyy kommentariy* [The Economic Code of Ukraine: Scientific and Practical Commentary] (Izdatel' FL-P Vapnyarchuk N N 2008) (in Russian).

Journal articles

12. Latynin M, 'Teoretychni pidkhody shchodo vyznachennia mekhanizmu derzhavnoho rehuliuвання rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy' [Theoretical Approaches to Defining the Mechanism for Regulation by the State of Development

- of Ukraine's Agrarian Sector of Economy'] (2005) 2 Derzhavne upravlinnia: teoriia ta praktyka <<http://www.nbu.gov.ua/eDjournals/DUTP/2005D2/txts/golus/05/maseu.puf>> accessed 12 April 2018 (in Ukrainian).
13. Maistro S, 'Sutnist ta napriamy derzhavnoho rehuliuвання ahrarnoho rynku v zarubizhnykh krainakh' ['The Essence and Areas of the Agrarian Market Regulation by the State in Foreign Countries'] <<http://academy.gov.ua/ej/ej3/txts/GALUZEVE/06-MAYSTRO.pdf>> accessed 12 April 2018 (in Ukrainian).
14. Okhrymenko I, 'Analiz ahrarnoho rynku na osnovi modelnykh pidkhodiv' ['Analysis of the Agrarian Market Based on Model Approaches'] (2011) 6 Investytsii: praktyka ta dosvid 31 (in Ukrainian).

Conference papers

15. Semchyk V, 'Teoretychni zasady formuvannya orhanizatsiinykh ta pravovykh institutiv ahrarnoho rynku' ['Theoretical Bases of Forming the Organizational and Legal Institutions of the Agrarian Market'] v *Orhanizatsiino-pravovi problemy rozvytku zemelnoho i ahrarnoho ryнкiv v Ukraini: naukovi dopovidy [Organizational and Legal Issues of Development of the Land and Agrarian Markets in Ukraine: Scientific Reports]* (In-t derzhavy i prava im V M Koretskoho NAN Ukrainy 2007) (in Ukrainian).

Yulia Pavliuchenko

THE OBJECTIVES AND MEANS OF THE AGRARIAN MARKET
REGULATION BY THE STATE

ABSTRACT. Along with being conducive to private interests of manufacturers and buyers of agricultural products, efficient functioning of the agrarian market also contributes to the satisfaction of public interests, in particular, it is important for sustainable development of rural areas, for ensuring the development of the agrarian sector of economy and for food security of the State. Given certain specific features pertaining to agricultural products as well as to their manufacturers, the agrarian market demonstrates a justified need for regulation by the State. It is the objectives and means of the State regulation that should be regarded as being determinative for this market.

The purpose of the article is to elaborate on the objectives and means of the State regulation of the agrarian market at the current stage.

In this study, the author analyzes a range of legislative and regulatory legal acts and subordinate legislation which make it obvious that at the State level there is an understanding that the agrarian market is in an unsatisfactory state and the State attempts at taking measures to improve the situation, in particular by fixing the ways and means of solving the problems in statutory and regulatory acts. Considering that introduction of these means is assigned primarily to the competent public authorities and local self-government bodies, they can be regarded as the objectives of the State regulation of the agrarian market.

Based on the analysis of the Concept of the State Target Program for Development of the Agrarian Sector of Economy for the period till year 2021 and a respective draft of this Program, the author gives details of the objectives of the agrarian market regulation by the State at the current stage. The author demonstrates that these objectives are consistent

Юлія Павлюченко

with the short-term (earning profit by agricultural manufacturers with due regard for the interests of buyers at the same time) and long-term (sustainable development of rural areas and ensuring the State's food security) priorities of the agrarian market. Proceeding from the analysis of the means of economic activity regulation by the State which are enshrined in article 12 of the Economic Code of Ukraine, the author has grounds to conclude that these objectives may be achieved through a successful combination of these means of the State regulation.

KEYWORDS: agrarian market; State regulation; objectives of the State regulation; means of the State regulation.